

B.A.L.

1250

Cu Memorandul la Viena

Amintiri

De

Preotul

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ioan Baptist Boiu

fost Memorandist.

S I B I U

Tiparul institutului de arte grafice „Dacia Traiană“

1 9 3 2.

501942

1250

Cu Memorandul la Viena

Amintiri

De

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Preotul

Ioan Baptist Boiu

fost Memorandist.

BCU Cluj-Napoca

RBCFG202201864

S I B I U

Tiparul institutului de arte grafice „Dacia Traiană“

1 9 8 2.

Totul pentru Națiune!

Era în primăvara anului 1892.

În Ardeal fierbere mare...

Poporul român autohton, conștiu de originea sa nobilă :

*A Romei vișă mare,
Sădită în Carpați...*

(Z. Botu).

conștiu de drepturile sale, dar' și de puterea sa, — nu mai putea suferi împilarea și volnicțiile fără număr ale dușmanilor milenari. Istoria noastră și jugul greu ce l-am purtat, ca misera plebs contribuens, secoli de-arândul, se aseamănă doar unei lungi tragedii...

Lupte continue, jertfe și iar' jertfe, fără a putea ajunge la limanul dorit.

Memorandul din anul memorabil 1892, încă înseamnă luptă și jertfă. Lupta unui neam asupra pentru drepturile sale sfinte și jertfa de bunăvoință din partea unor oameni vrednici, aleși Neamului.

Memorandul înseamnă o etapă în lupta pentru desrobire.

Memorandul înseamnă revendicarea drepturilor noastre istorice.

Memorandul înseamnă un triumf al cauzei naționale.

Ca unul din garda veche, care am luat parte ca membru al „Deputațiunii române la Viena“, apoi după doi ani, în Maiu 1894, și la procesul Memorandului, așadar martor ocular al unor evenimente mari din istoria Neamului, — cred că poate nu e fără interes pentru generația de astăzi și pentru posteritate, dacă însemn aici unele lucruri petrecute înainte cu 40 de ani. Căci dacă 40 de ani sunt în istoria unui popor numai o clipă, în viața individului înseamnă un lung interval, în care multe se fac și se prefac și multe — se uită.

Un sentiment de dutoșie mă cuprinde, când mă gândesc, că din mândra ceată de trei sute și mai bine de Români, cari am dus Memorandul la Viena, abia 50 mai suntem în viață. Cetalalți au dispărut... Eternă să fie memoria luptătorilor, cari s'au jertfit pentru Neam!

Compunerea și așternerea Memorandului „la treptele preafaltului Tron“ a fost destgur o problemă grea, care s'a discutat ani de-arândul în conferințele naționale, până când în fine idea trup s'a făcut. După Adunarea alegătorilor români, ținută la Sibiu în zilele de 10 și 11 Ianuarie 1892, Comitetul național, prezidat de *Dr. Ioan Rațiu*, a dispus a se alege în toată țara bărbați de încredere ca membri ai delegației, care avea să ducă la Viena jalba și protestul unui popor, vrednic de o soarte mai bună. Astfel ne-am mai deșteptat din letargia noastră și un curent de însuflețire a străbătut dintr'odată până în ultima

colibă a văilor ascunse. Și am plecat solii Națiunii din Ardeal, Banat, Maramureș, Crișana și părțile ungurene, animați de lozinea: *Totul pentru Națiune*, nimic pentru noi.

Românii din patru unghiuri au dat o nouă dovadă a iubirei de neam și de lege și prin gestul lor eroic au afirmat cu îndârjire drepturile lor în fața unui dușman neîmpăcat.

Era oare cu puțință, ca la glasul de chemare al fruntașilor noștri să nu răspundă tineri și bătrâni, — toți cei cu inima română? Și îndeosebi tinerimea noastră universitară, floarea națiunii, să rămână imposibilă la strigătul de alarmă, cu ecou în toată Europa.

Di I. Rusu Abrudeanul, senator de Alba, în valorosul op de curând edat „*Patriarhul Miron Cristea*“ insistă mai pe larg asupra anilor 1890—95 și scoate în relief avântul și rolul frumos ce l-au avut studenții români din Viena, Budapesta, Cluj, Graz etc. în această epocă de înălțare națională. Și în rând cu alte nume mai ilustre, pomenește și smeritul meu nume. Mulțumesc vechiului luptător pentru atențiune și sunt mândru, că am putut aduce o mică jertfă pe altarul Națiunii. Totodată mă simt dator a face la documentata scriere a dlui Rusu un adaus și anume: D-sa nu amăneste, că Ilie Cristea, pe atunci student la Universitatea din Budapesta, însoțit de alți patru colegi: Popescu, Morar, Vraciu și Botu, în ciuda teroarei deslănțuite din partea opresorilor noștri, a luat parte ca membru al Deputațiunii și astfel de tânăr s'a oțelit în lupta națională.

De sine înțeles, că „tinerii entuziaști“ — cum îi numește dl Rusu — au trebuit să poarte consecințele faptei lor „temerare“. Unora li s'au detras bursele — cazul subscrisului — alții au fost eliminați din Universitate, șicanați în fel și formă... Dar nici o putere din lume n'ar fi putut opri dorul de libertate al șoimilor din Carpați.

Memorandul și Replica lui Aurel Popovici erau atunci în adevăr Biblia politică a poporului românesc — un simbol de credință — și vor rămânea pururea documente istorice de valoare, cari trebuie să le cunoască fiecare Român cult. Căci fără cunoașterea trecutului nu ne știm orienta în prezent și viitor. Traduse în mai multe limbi europene și răspândite în mil și mii de exemplare, *Memorandul și Replica* au produs un mare efect și au avut darul a stârni atenția și simpatia fraților subjugăți de pretutindenea.

Ba mai mult. Este fapt netăgăduit, că duhul de renaștere al poporul românesc din Ardeal a străbătut la toate popoarele civilizate, cari au reacționat și ele în favorul nostru. Drept aceea putem afirma, că *Memorandul* a fost o bună școală de pregătire, prin care noi și alții am dobândit nu peste mult timp idealul național: *Unirea Neamului*.

Epoca, de care mă ocup, nu se poate concepe fără a aminti rolul cel mare, ce l-a avut în acel timp de sbucium ziarul „*Tribuna*“. Fondat la 1884 și condus de Ioan Slavici cu pana lui mălastră, apoi de Eugen Broște, în colaborare cu N. Cristea, Cornel Pop-Păcurar, Sept. Albini,

Pomp. Pipoș, I. Rusu Șirianul, poetul Coșbuc, Bogdan-Duică, Tordășianu, inimosul slovac Augustini și alți distinși ziaristi de dincoace și dincolo de munți, — a fost mult timp motorul principal al cauzei naționale. „Tribuna“ a fost steagul, în jurul căruia se adunau cei mai devotați fii ai neamului, izvor de însuflețire pentru tineri și bătrâni. Mai rar în viața noastră publică, ca o foaie să fie așa cetită, așa iubită, era un adevărat fagur de miere, din care toți gustau cu drag, era *slova sfântă, care ne-a dus la biruință*.

Ungurii știau bine, ce înseamnă „Tribuna“ și dela primul număr apărut în „Institutul tipografic“ din Sibiu, au început a-și îndrepta toate săgețile veninoase asupra acestui valoros ziar. Un întreg calvar asupra bieiților redactori și colaboratori: un proces după altul, amende grele în bani și — fapt bine stabilit — unul dintre acești „agitatori“ era totdeauna la Daș ori la Seghedin...

Această goană sistematică contra presei române, — într'un singur an opt procese! — încă formează un puternic gravamen din Memorand (pag. 16).

A-și merge prea departe, voind a face o analiză mai amănunțită a cuprinsului „Memorandului“. Insemn numai pe scurt, că e iscălit de Dr. Ioan Rațu, Gh. Pop de Băsești, Eugen Brote, Dr. Vasile Lucaciu și Sept. Albini și poartă data: Sibiu, 26 Martie 1892. O broșură de 28 pag. cuart mare, frumos tipărită. Memorandul e adresat: M. S. Franz Iosef I. împăratul Austriei, rege apost.

al Ungariei etc. In el se arată, concis și clar, loialitatea poporului românesc și multele lui jertfe, în bani și sânge, pentru tron și patrie. Apoi cum acestui bun și blând popor i s'a creat — mai ales prin nefasta politică de maghiarizare dela Dualism (1866) încoace — o situație josnică și cu totul nedreaptă demnității unui popor. Se citează legea electorală, legea naționalităților care pentru Români a rămas literă moartă, legea agrară etc. Se arată mai departe, că un popor de peste trei milioane nu e reprezentat în Parlament, în administrație (nici un singur prefect român), în justiție și toate ramurile vieții publice. Se pun în evidență atacurile grele contra bisericii străbune, contra școalelor noastre, în scurt: *Asuprirea integrală și lovirea fără milă a poporului român.*

Memorandul e redactat într'un ton demn și bărbătesc și face cinste autorului său. Cine este? mă veți întreba. Se vorbea pe atunci, că ar fi *Brote*. Sigur nu știu, poate ne va spune vreunul din istoriograful contimporani. Ceea-ce știu sigur e faptul, că traducerea Memorandului în limba germană a făcut-o regretatul nostru părinte Zaharie Boiu, asesor consistorial.

Cine a dus Memorandul la Viena?

Iată o întrebare destul de interesantă, la care până acum nu s'a dat răspunsul cuvenit. Căci Dr. Ioan Rațiu, venerabilul președinte al partidului național, din cauze ușor de înțeles, nu se putea angaja la aceasta și nici vre-un alt

membru din comitet. De aceea marele nostru căpitan a încredințat această mistune destul de grea și împreună cu mult risc tânărului inginer *Olimpiu Boiu*, din Sibiu. — Ca fost student la Viena, Boiu făcuse drumul acolo de repetate ori, cunoștea bine capitala imperiului și ca un devotat fiu al neamului s'a achitat cu multă bravură de rolul său. Căci un lucru e cert. Dacă jandarmii unguri și detectivii, cari împănau atunci toată linia căii ferate, l-ar fi prins cu Memorandul, Olimp al nostru nu mai ieșea viu din mâinile lor... Dat fiind, că a trecut în pace și acum, după patruzeci de ani, e încă în deplină vigoare: Consilier silvic, Șeful documentului Coroanei Mălîni, — ar putea însuși să ne spună, cum s'a petrecut lucrul și îndeosebi: cum și ce a făcut, de s'a putut strecura între Scylla și Charybda...

Dar' iată-ne în fine la Viena, unde m'am întâlnit cu frații mei Romul și Olimpiu, fiind astfel familia noastră reprezentată prin trei membri. În ziua de Duminică 29 Maiu 1892 ni-a fost dat a ne întâlni în frumoasa capitală a imperiului 300 combatanți, soli ai Naștunii. Era un mosaic interesant din multe puncte de vedere. Oameni din toate clasele sociale. Clerul român, ortodox și unit, bine reprezentat, apoi avocați, medici, profesori, țărani și studenți veniți din toate părțile româniei, după zisa lui Eminescu:

Din Sătmar pân' la Șăcele!

Toți animați de acelaș gând, gata la orice jertfă, domni și plugari ne-am salutat cordial, apoi după însuflețite vorbiri, a răsunat nemuritorul imn: Deșteaptă-te Române!

Cronicar fidel al celor petrecute, nu pot uita frumoasa primire ce s'a făcut delegației noastre din partea partidului creștin social, condus de valorosul șef *Dr. Carol Lueger*, care a ajuns mai târziu primar al Vienei. Acești oameni neînfricați duceau atunci o luptă dârză contra plutocrației semite și contra tuturor opresorilor. Ziarul lor „*Deutsches Volksblatt*“ foarte răspândit, avea în frunte apelul: *Kauft nur bei Christen!* (nici un ban Jidanilor) și se punea cu elan în serviciul popoarelor asuprite. Lucru firesc, că între acești adevărați germani naționaliști și poporul român s'a cimentat o legătură trainică și cea mai sinceră pretenie. Pe când întreaga presă evreo-maghiară ne hulduia, ba de multe ori ne insulta în termeni josnici, — *Lueger* și soșii ne luau apărarea și luptau neînfrânți *pentru triumful dreptății*. Și acestora s'au aliat toate popoarele asuprite din vasta monarhie austro-ungară, care de mult se clătina, cu toată splendoarea dinastiei sale. În tot timpul petrecerii Românilor la Viena, *Lueger* și soșii ni-au dovedit alianța lor și ne-au înconjurat cu frățească dragoste. În tabloul cel mare, care s'a făcut atunci, și care va rămânea pururea pentru toți membri delegației și urmașii lor un scump și neperitor suvenir, — se văd la spatele frunțașilor noștri figurile marcante ale luptătorilor antisemiți, cari n'au cedat, până n'au învins!

Toți au admirat ținuta deamnă și inteligența țărânilor noștri, cari prin costumele pitorești atrăgeau atenția tuturor. Mulți din ei, decorați de

împăratul pentru acte de vitejie, știau nemțește, cum spuneau „din vremea cătăniei“. Pe unul din ei, moș Nicolae *Herlea* din Dinerea lângă Orăștie, trebuie să-l menționez special. Cu toată vârsta înaintată de 76 ani, era trapește și sufletește încă bine conservat. Un tip vrednic de țăran cărturar, cu dar oratoric. În cuvântările sale cita din autorii elastei, încât ne miram și noi intelectualii. În prima sa cuvântare, rostită la Viena, după-ce aduce omagiu fruntașilor noștri, Moș Herlea pune întrebarea: Dar' unde sunt vlădicii noștri? Dece n'au venit și ei la adunarea noastră? Să-i vedem în fruntea poporului, precum am văzut — la 1848 pe Șaguna și pe Gement! După doi ani l-am revăzut pe Moș Herlea la Cluj, la procesul Memorandului, unde în aplauzele măreței adunări, părintele Lucaciu l-a îmbrățișat și l-a sărutat.

Fazele prin cari a trecut Memorandul, sunt cunoscute. La început se părea că delegația va fi primită de împăratul, s'au cel puțin comitetul național va fi onorat. Dr. Raftu avusese cu baronul Braun, șef de cabinet, mai multe întrevederi, apoi s'a cerut avizul guvernului ungar, care a răspuns: Deto! — Astfel, cu toată stăruința Românilor, Memorandul n'a ajuns direct în mâinile lui Franz Josef, închis ermetic în „Burg“-ul său.

*Împăratul n'a primit
Jalba neamului robii,
Împăratul cel hain
A mărit al nostru chin.*

Acest vers, uitat prin hârtille mele de acum 40 ani, îl reproduce acum, fiindcă și el ne arată justa revoltă, ce ne-a fost cuprins pe toți în urma refuzului hruse al delegației. S'a lovit în poporul român, pururea credincios dinastiei, s'a lovit în drepturile lui sfinte. Dar' n'au putut să ne doboare toți dușmanii, văzuți și nevăzuți!

Din acțiunea noastră cu *Memorandul*, care a aruncat mari valuri și a contribuit în mare măsură la *desrobirea popoarelor*, s'au desprins înalte principii de drept și libertate, — în contrast izbitor cu urgia ungurească și perfidia casei de Habsburg, gata de prăbușire.

După zile de înălțare sufletească, cari neuitate vor rămânea tuturor cari au fost la Viena și au luptat pentru cauza națională, ne-am întors parte cu trenul, parte cu vaporul pe „Dunărea albastră” — la vetrele noastre. Scriitorul acestor știri am ales calea din urmă, desigur mai interesantă prin frumoasele peisagii, ce le ofere.

Asupra evenimentelor, ce au urmat: *Vandalismul dela Turda*, *procesul Memorandului* etc., vrând Dumnezeu, voi mai reveni.

Astădată încheiu cu dorința:

*Ca deviza noastră sfântă,
Care și acum ne 'ncântă.
În toți vecii să răsune:
Totul pentru Națiune!*

Sibiu, Maiu 1932.

Preotul Ioan Baptist Boiu
fost Memorandist.

